

Доповідь на 26-й Генеральній Асамблеї Європейської мережі суддівської освіти

м. Стокгольм, Швеція, 15 червня 2023 року

Микола ОНІЩУК,

ректор Національної школи суддів України

СУДДІВСЬКА ОСВІТА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Dear colleagues, partners!

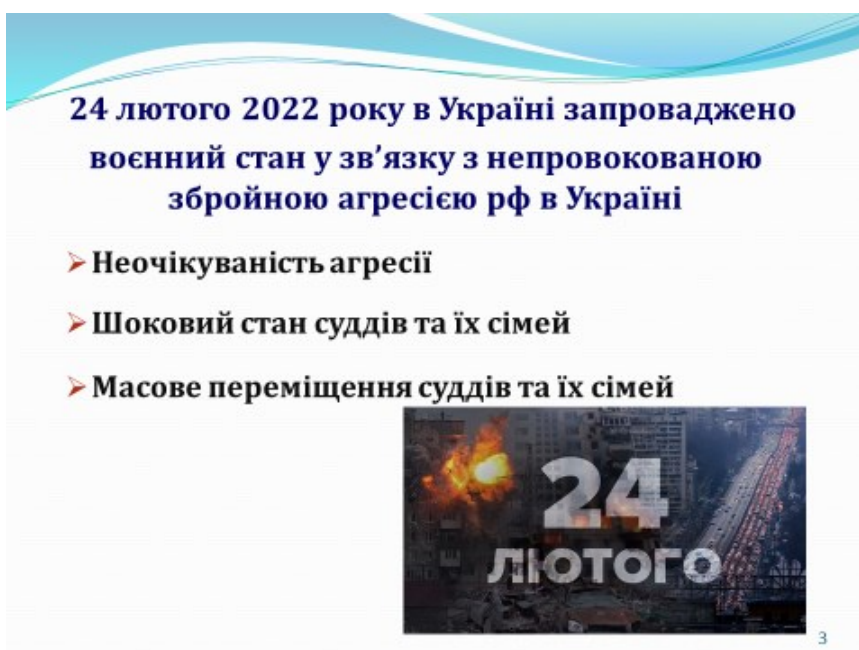
First of all, thank you for the invitation to attend the General Assembly!

It is a great honor and pleasure for me!

And now allow me continue in Ukrainian.

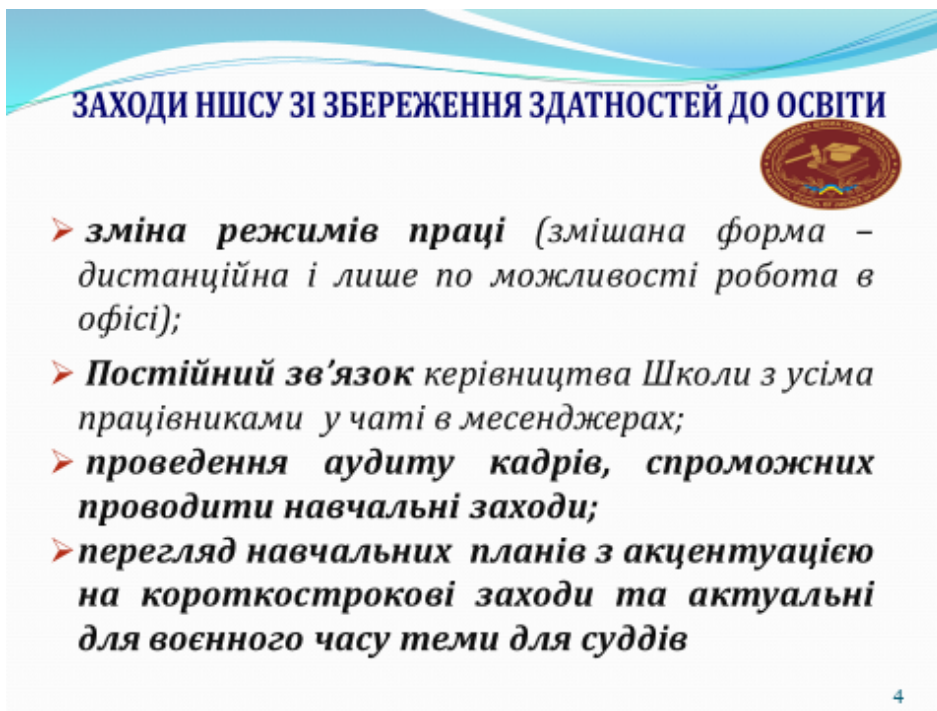

НШСУ є єдиним в Україні, державним навчально-науковим центром суддівської освіти, з мережею 4 регіональних відділень у містах – Харків, Львів, Одеса, Дніпро. З часу утворення 20 років тому й донині суддівська освіта стала невід’ємною і важливою складовою сучасної системи правосуддя України. Завдяки проведеній реформі створені практики, які відповідають усталеним європейським стандартам суддівської освіти.

Єдине, чого не передбачали ці практики – це війну, війну у третьому тисячолітті до того ж у Європі.

З початком повномасштабного вторгнення РФ в Україну життя всіх українців змінилося, війна розкидала по країні суддів, їх сім'ї та працівників апаратів судів, дехто для порятунку життя виїхав за межі держави. Це ж стосувалось і багатьох працівників Школи.

ЗАХОДИ НШСУ ЗІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДАТНОСТЕЙ ДО ОСВІТИ

- *зміна режимів праці (змішана форма – дистанційна і лише по можливості робота в офісі);*
- *Постійний зв'язок керівництва Школи з усіма працівниками у чаті в месенджерах;*
- *проведення аудиту кадрів, спроможних проводити навчальні заходи;*
- *перегляд навчальних планів з акцентуацією на короткострокові заходи та актуальні для воєнного часу теми для суддів*

4

В таких умовах нами було вжито низку заходів, які включали, зокрема:

- зміну режимів праці - переведення працівників на змішану форму - дистанційну і лише по можливості роботу в офісі;
- створення Viber-чату, у якому надавали моральну та психологічну підтримку колегам;
- проведення аудиту кадрів, спроможних проводити навчальні заходи;

- перегляд навчальних планів з акцентуацією на короткострокові заходи та актуальні для воєнного часу теми для суддів.

Виклики для НШСУ у зв'язку з війною

- **Ліквідація одного регіонального відділення;**
- **Скорочення штату майже на 20 одиниць;**
- **Режим «вимушеного простою» для значної частини працівників до кінця 2022 року**

5

Безпрецедентні умови, в яких ми опинились, обумовили низку викликів. З початком війни та обмеженістю бюджетних ресурсів, НШСУ була вимушена:

- провести ліквідацію одного з регіональних відділень;
- переглянути штат закладу;
- запровадити режим «вимушеного простою» для значної частини працівників до кінця 2022 року.

За 17 місяців війни ми навчилися жити та працювати в умовах масованих ракетних атак та атак безпілотних літальних апаратів на житлові та офісні приміщення, енергетичні мережі, тепло та водомережі. Ми намагалися працювати навіть тоді, коли по декілька

діб не було електроенергії, опалення в приміщеннях та водопостачання.

Під час двох масованих нападів безпілотників зазнав пошкоджень, хоч і не значних, центральний офіс НШСУ у столиці України в м. Києві, а сусідній житловий будинок було вщент зруйновано, майже в усіх будівлях кварталу пошкоджені вікна.

**Будівля, де знаходилося
Харківське регіональне відділення НШСУ,
весна 2022 року**

7

Також, по-суті, невідновних руйнувань зазнала історична будівля, де знаходилося наше регіональне відділення в місті Харкові.

➤ **87** судів не відправляють правосуддя через активні бойові дії або розташування на тимчасово окупованій території

➤ **84** суди не здійснюють правосуддя з 2014 року (Автономна Республіка Крим, Донецька та Луганська області)

8

Не краща ситуація склалася і в судах, адже частина судів і суддів опинились на окупованій території, інші в зоні бойових дій чи прифронтових територій. На сьогодні 87 судів не мають можливості

відправляти правосуддя через активні бойові дії або розташування на тимчасово окупованій території. Ще 84 суди не здійснюють правосуддя з 2014 року (Автономна Республіка Крим, Донецька та Луганська області).

Тож, основне завдання, яке необхідно було вирішити в перші тижні війни - це забезпечити міжсуддівський діалог, комунікацію суддів із органами суддівського врядування.

Такий діалог сприяв обміну досвідом організації роботи судів в умовах війни та спілкуванню суддями з представниками органів суддівського врядування та самоврядування. Голови судів обмінювалися досвідом організації роботи судів в умовах війни. Інтенсивність та чисельність учасників таких зустрічей, семінарів та лекцій суттєво (з огляду на потреби) майже вдвічі перевищували довоєнні показники, і по-часу одночасно досягало до 500 осіб.

ЗАХОДИ НШСУ ЗІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДАТНОСТЕЙ ДО ОСВІТИ

- *Перехід до короткотермінових (2-3 години) онлайн заходів суддівської освіти*
- *Розробка нових навчальних курсів, обумовлених викликами і потребами воєнного часу (відповідальність за порушення правил і звичаїв війни, злочини агресії, злочини проти людяності)*
- *Вебінари психологів, спрямовані на формування навичок психологічної підтримки та реабілітації в стресових і травмівних ситуаціях*

10

Ми також розпочали проводити короткострокові заходи для суддів і працівників апаратів із тим, щоб задовольнити їх потреби. Досвід їх організації в період карантинних обмежень, спричинених Covid 19 допоміг нам максимально швидко організувати навчання виключно в онлайн форматі та дистанційній формі.

НШСУ також переглянула календар запланованих раніше навчальних заходів суддівської освіти та змінила тематику. На початкових етапах війни надзвичайним попитом користувалися короткотермінові (2-3 години) вебінари з питань: організації роботи суддів, новел кримінального і кримінально-процесуального законодавства, ухваленого вже в умовах воєнного стану. Суттєво виросла роль психологічної тематики, адже такі вебінари були спрямовані на допомогу в подоланні стресових і травмівних ситуацій, формування навичок психологічної підтримки та реабілітації, самопомоги при виснаженні, в умовах триваючих травмівних подіях.

ЗАХОДИ НШСУ ЗІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДАТНОСТЕЙ ДО ОСВІТИ

- ➔ Розробка нових навчальних курсів щодо відповідальності за порушення правил і звичаїв війни, злочини агресії, злочини проти людяності**
- ➔ Вивчення юрисдикції міжнародних трибуналів**
- ➔ Звернення до міжнародних партнерів щодо надання експертно-консультативної допомоги з питань застосування міжнародного гуманітарного права, розслідування воєнних злочинів та правосуддя щодо них**
- ➔ Посилення взаємодії щодо навчальних заходів з Тренінговим центром прокурорів України**

11

Були змінені пріоритети суддівської освіти на розгляд справ щодо воєнних та військових злочинів, кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки. Школа терміново розпочала розробку нових навчальних курсів щодо відповідальності за порушення правил і звичаїв війни, злочини агресії, злочини проти людяності. Ми почали активно вивчати юрисдикцію міжнародних трибуналів, їх практики; посилили взаємодію для організації та проведення навчальних заходів з Тренінговим центром прокурорів України.

Також, Школа звернулась до міжнародних партнерів щодо надання експертно-консультативної допомоги. Йшлося про застосування міжнародного гуманітарного права, розслідування воєнних злочинів та правосуддя щодо них. Окремо - щодо відповідальності за вбивства цивільного населення, всіх форм знущання, насильства та жорстокого поводження, обстрілів

цивільних і інфраструктурних об'єктів, заволодіння майном, примусової депортації та викрадення, примусу до військової служби осіб на окупованих територіях, тощо.

ПРІОРИТЕТИ СУДДІВСЬКОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ
та складові Комплексного плану

- ➔ *підготовка модельних судових рішень з основних категорій воєнних злочинів;*
- ➔ *розробка допоміжних методичних матеріалів (посібників, пам'яток, збірок документів – конвенцій, протоколів до них, практик застосування актів міжнародного гуманітарного і міжнародного кримінального права)*
- ➔ *проведення вебінарів, практикумів для суддів з актуальних питань воєнного права;*
- ➔ *створення системи індивідуального консультування суддів, до яких надійшли відповідні провадження «Consulting-24 Group»*

12

Основне завдання Школи нині - це забезпечення здатності повноцінного розгляду суддями сотень кримінальних проваджень щодо нових категорій справ, пов'язаних з війною. Наразі, з метою посилення цього напрямку у співпраці з програмою USAID, проектами Ради Європи, Консультативною місією ЄС, іншими проектами міжнародної технічної допомоги, ми підготували і реалізуємо Комплексний план, спрямований на покращення рівня професійної компетентності суддів при розгляді справ про воєнні злочини.

В основі цього плану: підготовка модельних судових рішень з основних категорій воєнних злочинів; розробка допоміжних методичних матеріалів (посібників, пам'яток, збірок документів – конвенцій, протоколів до них, практик застосування актів

міжнародного гуманітарного і міжнародного кримінального права тощо), проведення вебінарів, практикумів для суддів з актуальних питань воєнного права; створення системи індивідуального консультування суддів, до яких надійшли відповідні провадження.

Останнє здійснюється в межах утвореної НШСУ Консультативної групи «С24» з числа провідних фахівців у сфері міжнародного кримінального права, як національних, так і міжнародних.

Все це дозволило сконцентрувати зусилля тренерів школи. Фахове навчання з тематики воєнних злочинів пройшли майже всі судді загальних судів України, а це більше трьох тисяч.

Окремо хочу зупинитись на співпраці з Європейською мережею суддівської освіти (EJTN).

Саме Європейська мережа суддівської освіти (EJTN), і я хочу на цьому наголосити, стала однією з перших міжнародних партнерів,

яка відгукнулась на потреби суддівської освіти України. Користуючись нагодою, дозвольте щиро подякувати керівникам суддівських шкіл Франції, Нідерландів, Болгарії, Італії за оперативну і практично-корисну професійну підтримку української Школи і Європейській мережі суддівської освіти (EJTN) в цілому. Спільно з Європейською мережею суддівської освіти (EJTN) та за участі викладачів Національного інституту юстиції Болгарії, Центру навчання суддів та прокурорів (Нідерланди), Національної школи магістратури Італії та Французької національної школи магістратури було проведено 12 вебінарів з тематики розгляду справ про воєнні злочини, навчання на який пройшло понад 250 українських суддів.

І ця співпраця продовжується. Сьогодні під час обідньої перерви відбудеться церемонія підписання Меморандуму про взаєморозуміння між Національною школою суддів України та Центром підготовки суддів та прокурорів Королівства Нідерланди. У рамках цього Меморандуму вже заплановано проведення двох вебінарів для суддів, а саме:

- 28 червня 2023 року щодо розслідування та судового розгляду справи МН-17;
- 24 липня 2023 року щодо гендерно зумовленого насильства, тортур та свавільних вбивств.

НШСУ співпрацює з понад 30 програмами та проектами міжнародної технічної допомоги Україні:

- **Європейський Союз (ЄС);**
- **Рада Європи (РЄ);**
- **Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ);**
- **Агентство США з міжнародного розвитку (USAID);**
- **Інші проекти**

14

Нині Національна школа суддів України також співпрацює з понад 30 програмами та проектами міжнародної технічної допомоги (МТД) Україні, які задіяні у сфері судочинства. Проекти МТД жваво реагують на навчальні потреби НШСУ, намагаючись акумулювати і передати для вивчення міжнародний досвід щодо роботи судів в умовах воєнного стану та розгляду справ про воєнні злочини, злочини проти людства.

Прикладом такої співпраці можна привести підготовку 104 українських суддів з питань міжнародного кримінального права в рамках проекту благодійної організації «Адвокати за міжнародний розвиток» та за фінансової підтримки Уряду Великої Британії. У рамках цього проекту (навчання якого проходило в Варшаві), були залучені британські судді, що мають досвід відправлення правосуддя в міжнародних кримінальних судах і трибуналах.

Ми вдячні нашим європейським партнерам та союзникам, Урядам ваших країн та народам за потужну військову, політичну,

економічну, фінансову та гуманітарну підтримку. Ми боротимемося, доки повністю не буде відновлено територіальну цілісність нашої держави. Тож наше суспільство і надалі залишається консолідованим для перемоги над агресором і розбудови демократичної правової держави в сім'ї європейських народів.

Дякую за увагу!

Слава Україні – Героям слава!

